

KUŞAKLARARASI İLİŞKİLERDE EŞİTSİZLİKLER: EBEVEYNLERİN YETİŞKİN ÇOCUKLARINA SAĞLADIĞI DESTEKLER

INEQUALITIES IN INTERGENERATIONAL RELATIONSHIPS: THE SUPPORT PARENTS PROVIDE TO THEIR ADULT CHILDREN

GÜLÇİN CON WRIGHT*

ÖZET

Yaşam sürelerindeki artışla birlikte ebeveynler ve çocuklarının birlikte daha uzun yıllar geçirmesi, kuşaklararası bağların her iki kuşağın iyiliğinde önemli bir rol sahibi olmasını sağlamaktadır. Bir diğer yandan, ebeveyn-yetişkin çocuk arasındaki kuşaklararası destek alışverişi özellikle nüfusta ve aile yapısındaki değişimlerle biçimlenmekte ve karmaşıklaşmaktadır. Her ne kadar yaşlılık dönemi yetişkin çocuklardan bakıma muhtaç yaşlı ebeveynlere doğru artan destek akışı ile bağdaştırılsa da yapılan çalışmalar dulluk ve muhtaçlık dışında ebeveynlerin çocuklarına yetişkinlikten sonra da destek sağlamaya devam ettiklerini göstermektedir. Bu nitel çalışmanın temel amacı, ebeveynlerin yetişkin çocuklarına verdikleri desteğin mekanizmalarını incelemektir. Bu çalışmanın verileri, 21 anne ve 15 baba ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Aile içi farklılıkları analiz etmek için ebeveynlerden yetişkin çocuklarının her birine sağladıkları destek hakkında kapsamlı veri toplanmıştır. Analizler ışığında, ebeveynlerin yetişkin çocuklara maddi ve çocuk bakımı destek mekanizmalarında üç eşitsizlik örüntüsü ortaya konmuştur: anne ve babalar arasındaki eşitsizlik, aynı ailedeki çocuklar arasındaki eşitsizlik ve farklı sosyoekonomik seviyeye sahip aileler arasındaki eşitsizlik. Bu çalışma, kuşaklararası destek mekanizmalarındaki eşitsizlikleri inceleyerek hem yazına hem de kuşaklararası dayanışmayı hedef alan sosyal politikalara bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER: Ebeveyn-yetişkin çocuk ilişkileri, kuşaklararası destek, aile içi analiz, SES

* Dr. Öğretim Üyesi, TED Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ORCID NO: 0000-0001-7196-151X
Makale Gönderim Tarihi / Received On: 24/09/2023.
Makale Kabul Tarihi / Accepted On: 10/11/2023.

ABSTRACT

As life expectancy increases, parents and children enjoy longer time together, elevating the importance of intergenerational ties for the well-being of both generations. Intergenerational support exchanges are shaped by changes in population and family structure. Most research has studied the upward flow of support from adult children to their older parents in need of care. Yet, it is also known that the downward flow of support continues unless a parent is widowed or in need of care. The main objective of this qualitative study is to examine the changing mechanisms of parental support to adult children. The data for this study was collected through in-depth interviews with 21 mothers and 15 fathers on their intergenerational ties. To analyze within-family differences, I gathered data from parents on their ties with each of their adult children. Analyses revealed three forms of inequalities in the parental provision of financial and in-kind childcare support to adult children: inequalities between mothers and fathers, inequalities among children within the same family, and inequalities across families with different SES backgrounds. By examining the inequalities in intergenerational support mechanisms, this study aims to make a significant contribution to both the literature and social policies on intergenerational solidarity.

KEYWORDS: Parent-adult child ties, intergenerational support, within-family analysis, SES

GİRİŞ

Toplumsal sözleşmenin temel unsurlarından birisi olan kuşaklararası dayanışma, emeklilik sisteminden bakım hizmetlerine kadar pek çok uygulamanın sürdürülebilirliği adına kuşakların birbirlerine karşı yükümlülükleri açısından önemli bir olgudur. Köklü bir refah devletine sahip olmayan Türkiye’de, bireylerin refahından ailenin sorumlu olduğu ya da olması gerektiği anlamına gelen ‘aileci’ politikalar hakimdir (Akkan, 2018; Akkan vd., 2023; Atasü-Topçuoğlu, 2022; Yazici, 2012). Buna bağlı olarak Türk toplumunun en güçlü değerlerinden biri olarak gösterilen kuşaklararası dayanışma vurgusu devlet söylemlerine de yansımaktadır. Kuşaklararası dayanışmanın güçlü olduğu varsayımı, refah sistemi anlayışında devletin sorumluluğunda olması gereken çocuk ve yaşlı bakımı gibi birçok hizmet sağlama konusunda aileye, özellikle de kadınlara yük getirmektedir (Aktaş, 2022; Arpacı, 2009; Can, 2019).

Sosyal politikalar, özellikle de nüfusu yaşlanan ülkelerde; yaşlı kuşağın refah, emeklilik, bakım, konaklama ve sağlık ihtiyaçlarının kim ya da kimler tarafından karşılanacağı konusunda kuşaklararası dayanışmaya işaret etmektedir (Zaidi vd., 2012). Aile içindeki kuşaklararası ilişkiler ise

çoğunlukla ebeveynler ile çocukları arasındaki etkileşimleri ifade etmekle birlikte akademik yazın ve nüfus politikalarının da odak noktası haline gelmiştir. Refah sistemlerinin Türkiye gibi ülkelerde çoğunlukla kuşaklararası dayanışmaya ve aile içi destek alışverişine dayandığı gerçeği (Daatland ve Lowenstein, 2005) dikkate alındığında, kuşaklararası bağların sadece aileler için değil genel olarak toplum için de önem arz ettiği söylenebilir.

Genellikle ebeveyn-çocuk arasındaki kuşaklararası ilişkilere odaklanılsa da birden fazla kuşağın bir arada yaşamasının daha mümkün olduğu günümüzde üç kuşak ve hatta dört kuşak arasındaki ilişkilere de alan yazınında yer verilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de 65 yaşında beklenen yaşam süresi arttıkça, ebeveynler ve çocuklarının birlikte daha uzun yıllar geçirme olasılığı artmaktadır. Nitekim Türkiye’de 2020-2022 dönemi hayat tabloları verilerine göre, 65 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresinin kadınlar için 18,8 yıl, erkekler için de 15,3 olarak kayda geçmiştir (TÜİK, 2023). Bu da ebeveynlerin çocukları yetişkinliğe ulaştıktan sonra uzun bir süre onlarla zaman geçirmesini mümkün kılmaktadır. Bu sebeple, kuşaklararası destek alışverişi, yaşamın ilerleyen evrelerinde de önemli bir etkiye sahip olmaya devam etmektedir (Fingerman vd., 2012; Fingerman vd., 2015). Ancak aile tipleri ve hane yapısındaki değişiklikler aynı zamanda aile yaşamı ve ilişkilerini de dönüştürmekte (Engin vd. , 2020), bu anlamda, kuşaklararası destek alışverişinin de bu dönüşümlerden etkilenmesi kaçınılmaz hale gelmektedir (Seltzer ve Bianchi, 2013).

Kuşakların birbirlerine verdiği karşılıklı desteğin kapsamlı bir şekilde incelenmediği ulusal yazında, yaşlı bakımı bağlamında yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine verdiği destek biçimleri araştırılmıştır (Ar ve Karancı , 2019 ; Con, 2013). Türkiye’de ebeveyn-yetişkin çocuk ilişkisine odaklanan çalışmaların (Mottram ve Hortaçsu, 2005 ; Ocaklı, 2017; Öztöp vd., 2009) yalnızca az bir kısmı ebeveynlerin yetişkin çocuklarına sağladığı desteğe odaklanmıştır (Gönül, 2008; Kalaycioglu ve Rittersberger-Tilic, 2000). Torun bakımı ile ilgili pek çok çalışma olmasına rağmen bu çalışmalar bu bakım türünü kuşaklararası ilişkiler açısından ele almamıştır (Taşkın ve Akçay, 2019; Uğur, 2018). Özellikle büyükannelerin gerçekleştirmiş oldukları torun bakımı da aslında onların yetişkin çocuklarına sağladıkları bir destek biçimidir (Con Wright, 2022). Yaşlılık dönemini bağımlı ve bakıma muhtaç olmak üzerinden kurgulayan yaşçı yaklaşım, yaşlı ebeveynlerin çocuklarına yetişkinliğe erişmelerinden sonra da sağlamaya devam ettikleri çeşitli destek tiplerini görünmez kılmaktadır. Ebeveynlik rolünün, çocukların yetişkinliğe erişmesiyle sona ermediği göz önüne alındığında (Kirby ve Hoang, 2018); üst kuşaktan alt kuşağa aktarılan desteğin görünür kılınması, yaşçı kalıp yargılarının kırılması açısından da önemlidir.

Bu çalışmanın temel amacı, kuşaklararası bağların görünmez kılınan ama önemli bir parçası olarak ebeveynlerin yetişkin çocuklarına sağladıkları desteğin mekanizmalarını incelemektir. Bunu araştırmada, yaşlı ebeveynlerin her bir yetişkin çocuğuna sağladığı maddi ve çocuk bakımı desteğinin nasıl gerçekleştiği, 21 anne ve 15 baba ile yapılan derinlemesine görüşmeler üzerinden sorgulanmıştır. Bu görüşmeler, Ankara'nın sosyoekonomik statüye (SES) göre farklılık gösteren iki ayrı ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin niteliksel analizi yetişkin çocuklara sağlanan destek mekanizmalarında şu üç eşitsizlik örüntüsünü ortaya koymaktadır: (a) anne ve babalar arasında, (b) farklı sosyoekonomik seviyeye sahip aileler arasında ve (c) aynı ailedeki farklı çocuklar arasında. Bu çalışma, kuşaklararası destek mekanizmalarındaki eşitsizlikleri inceleyerek nüfusu hızla yaşlanmakta olan Türkiye'de hem alan yazınına hem de kuşaklararası dayanışmayı hedef alan sosyal politikalara bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Yaşam seyrinin ileriki evrelerinde daha sağlıklı bir yaşam sürdürdükleri için yaşlıların aile üyeleriyle, özellikle de yetişkin çocuklarıyla daha anlamlı ve kalıcı ilişkiler kurma olasılıkları daha yüksektir. Geçen yüzyıla kıyasla nüfusun yaşlanması ve ortalama yaşam sürelerindeki artışa bağlı olarak kuşaklararası ilişkilerde niteliksel ve niceliksel değişimler yaşanmıştır. Bu durum, kuşaklararası bağların ve yetişkin çocuklar için ebeveynliğin de daha fazla gündeme gelmesine sebebiyet vermektedir. Kuşaklararası bağlar ebeveynler ve çocuklar arasındaki gündelik iletişimin yanı sıra duygusal yakınlık ve desteği; çatışma ve tartışmaları da içermektedir. Ebeveyn ile çocuk arasında yaşam boyu süren ilişkinin her iki neslin esenliği için önemli ve kalıcı sonuçları bulunduğu bilinmektedir (Kim vd., 2020; Thomas vd., 2017).

Daha uzun ve sağlıklı yaşama, ebeveynlik rolünün yaşam seyri boyunca devam etmesine ve ebeveynlerin çocuklarına yetişkinliğe ulaştıktan sonra bile destek olmalarına olanak sağlamaktadır (Kirby ve Hoang, 2018). Hatta yetişkin çocuklara verilen desteğin ebeveynlerin sağlığı bozuluncaya kadar devam ettiği tespit edilmiştir (Kalmijn, 2019). Yetişkinlikte çocukların yüksek öğrenim, evlilik, ebeveynlik ve boşanma gibi önemli yaşam evrelerinden geçişleri de ebeveynlerinden aldıkları maddi, duygusal ve pratik desteği önemli kılmaktadır. Günümüzde yaşanan hem demografik hem de ekonomik yapıdaki dönüşümler sonucu, ebeveynlerin çocuklarını maddi ve duygusal biçimlerde desteklemeleri oldukça yaygınlaşmıştır (Furstenberg, 2010; Min vd., 2022 ; Seltzer ve Bianchi, 2013).

Ebeveyn-yetişkin çocuk ilişkilerinde cinsiyete dayalı eşitsizlikleri belgeleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Craig ve Jenkins, 2016;

Fingerman vd., 2020; Kahn vd. , 2011). Bu çalışmalarda gözlemlenen en tutarlı bulgulardan biri, annelerin yetişkin çocuklarıyla ilişkilerine babalardan daha fazla yatırım yapmalarındır (Craig ve Jenkins, 2016; Fingerman vd., 2020). Araştırmalar, çocuklar yetişkinliğe ulaştınca ebeveyn desteğindeki cinsiyete dayalı farkın daraldığını gösterse de (Kahn vd., 2011; Leopold ve Skopek, 2014), özellikle torun bakımında anneler babalara göre daha fazla destek sağlamaktadır (Craig ve Jenkins, 2016). Ebeveynlerin cinsiyetinden kaynaklanan farklılıkların yanı sıra yetişkin çocuğun cinsiyetinin de destek akışlarının biçimini ve oranını etkilediğini gösteren çalışmalar yapılmıştır (Fingerman vd., 2020; Evandrou vd., 2018). Yetişkin erkek çocuklarının ebeveynlerinden daha fazla maddi destek aldıkları, yetişkin kız çocuklarının ise daha fazla çocuk bakımı desteği aldığı gözlemlenmiştir (Evandrou vd., 2018).

Yaşam seyri kuramının “bağlantılı hayatlar” (*linked lives*) ilkesine göre, aile bireylerinin her birinin hayatlarındaki değişimler diğer aile bireyleri üzerinde de etki yaratmaktadır. Bu kurama göre her türlü ikili (*dyadic*) ilişki, ilişkideki her bir bireyin başka bireylerle olan ilişkilerini de etkilemektedir (Leopold vd. , 2014; Suitor ve Pillemer, 2006). Örneğin, bir annenin kızıyla olan ilişkisinin, diğer çocuklarıyla olan ilişkisini ve hatta eşyle ilişkisini etkileyebileceği öngörülmektedir. Yine aynı şekilde, bir çocuğun annesiyle olan ilişkisinde hem babasıyla hem de kardeşleriyle olan ilişkilerinin etkisi olduğu varsayılmaktadır. Birçok çalışma, yetişkin bir çocuğa yönelik ebeveyn desteğinin diğer çocuklara verilen destekle ilişkili olduğunu göstermiştir (Gilligan vd., 2017; Kalmijn, 2013; Spitze vd., 2012).

Yetişkin çocukların sağlık sorunları, çocuk bakımı, iş kaybı ve finansal zorluklarla ilgili özel ihtiyaçları ve ayrıca yaşlanmakta olan ebeveynlerin sağlık durumu ve finansal kaynakları, aşağı doğru destek akışlarını şekillendirmektedir. Ancak her çocuğa verilen destek aynı biçimde ya da seviyede olmamaktadır. Ebeveynlerin hem çocuklukta hem de yetişkinlikte çocukları arasında ayrımcılık yapmaları özellikle Batı toplumları üzerine yapılan çalışmalarda büyük ilgi görmüştür (Buccieri, 2019; Jensen vd., 2023; Suitor vd., 2016). “Ebeveyn kayırmacılığı” (*parental favoritism*) ya da “ebeveyn ayrıcalıklı muamelesi” (*parental differential treatment*) olarak adlandırılan bu farklı muamele, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin psikolojik yönleriyle ilgili olabileceği gibi üst kuşaktan alt kuşağa destek akışının hangi çocuğa yöneldiği üzerine de olabilmektedir.

Kuşaklararası destek alışverişlerinde çocukların ebeveynlerinden farklı muamele görmesi ancak aile içi analiz (*within-family analysis*) yapan çalışmalarda detaylıca irdelenebilmektedir (Suitor vd., 2018). Bu çalışmalar, her bir ebeveyn-çocuk ikili ilişkisinin diğeriyle nasıl farklılaştığını ve birbirinden nasıl etkilendiğini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Örneğin, aile

içi varlık ve kaynakların eşitsiz bir şekilde dağıtılması, destek alamayan çocukları dezavantajlı konuma düşürmekte ve bu algılanan kayırmacılık yetişkin çocuğun kardeşleriyle olan ilişkilerinin kalitesini de önemli ölçüde etkilemektedir (Jensen vd., 2013). Batılı olmayan ülkelerde ebeveynin çocuklarına farklı muamelesi üzerine yapılan araştırmalar, Türkiye gibi ülkelerde erkek çocuk tercihinin bir sonucu olarak, bu farklı muamelenin cinsiyete dayalı olabileceğini de göstermektedir (Con vd., 2019).

Öte yandan, ebeveynlerin bazı çocuklarını “kayırmaları” yalnızca ebeveynlerin yetişkin çocuklarına yönelik tutum ve yakınlıklarından etkilenmemekte, aynı zamanda çoklu ve kesişen krizlerle birlikte çocukların ihtiyaçlarının farklılaşmasından da kaynaklanabilmektedir. Bu durum, önceki çalışmaların da gösterdiği gibi, ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin kuşaklararası destek alışverişleri üzerindeki etkisini önemli hale getirmektedir (Fingerman vd., 2015; Huang vd., 2021; Napolitano vd., 2021). Bu eşitsizlikler, aynı zamanda aile içi farklılıkların da incelenmesini gerektirir; çünkü ebeveynlerin her bir çocuğuna sunduğu destek biçimleri ve çocuklar arasında yapılan ayırım ailelerin elindeki kaynakların sınırlılığıyla da yakından ilişkilidir (Roksa, 2019). Ayrıca ebeveynlerin yaşlandıkça, özellikle de emeklilikte azalan kaynakları, her bir çocuğuna maddi destek sağlamalarına izin vermemektedir (Siren ve Casier, 2019; Tur-Sinai ve Lewin-Epstein, 2020)

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın verileri, kuşaklararası ilişkiler üzerine gerçekleştirilen nitel bir araştırmadan elde edilmiştir. Kuşaklararası ilişkileri incelemek için nitel bir araştırma yönteminin kullanılması, iki kuşak arasındaki iletişim, ilişki kalitesi ve destek alışverişlerinin niteliksel boyutlarının detaylıca ve derinlemesine incelenmesine olanak sağlanmasından kaynaklanmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini, cinsiyet bazında değişkenlik sağlayacak şekilde de oluşturulmuştur. Dolayısıyla hem anne ve babalar hem de yetişkin kız çocuğu ve yetişkin erkek çocuklarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına Ankara'nın farklı sosyoekonomik seviyeye sahip iki ilçesinden (Kalaycıoğlu vd., 2010) ulaşılmıştır. Katılımcılar eğitim, meslek, hane geliri ve yaşam tarzları üzerinden tanımlanan sosyoekonomik statülerine göre birbirlerine kıyasla daha yüksek (üst SES) ve daha düşük (alt SES) olarak gruplandırılarak örnekleme dahil edilmişlerdir.

Ebeveyn katılımcılar, en az iki yetişkin çocuğu olan ve 60 yaş üstü heteroseksüel kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Bu çalışma, yalnızca görüşme sırasında kurumsal bakım almayan ve/veya kronik sağlık sorunları ile engellilik nedeniyle bakıma ihtiyacı olmayan ebeveynlere odaklanmıştır.

Yetişkin çocukların örneklemini, ebeveynlerin hayatta ve 60 yaşın üzerinde olan, 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Yetişkin çocukların örneklemini, en az bir sağ kardeşi olan ve ebeveynleri bir bakım kurumunda ikamet etmeyen çocuklarla sınırlandırılmıştır.

Katılımcılara kartopu yöntemi kullanılarak erişilmiştir. İlk olarak, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ilçede bir yetişkin çocuk katılımcıya ulaşılmış ve kendisinden, hem kendi yaşatlarından hem de yaşlı kuşaktan, çalışmanın gerekliliklerini karşılayan diğer katılımcıları tavsiye etmesi istenmiştir. Sonraki tüm görüşmelerde de benzer şekilde katılımcılardan başka gönüllü katılımcıları tavsiye etmeleri istenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi daha düşük olan ilçede ise, bir kişi aracılığıyla birden fazla ebeveyne ve yetişkin çocuğa ulaşılmıştır.

Üst sosyoekonomik statüye sahip katılımcılarla derinlemesine görüşmeler, Mart-Mayıs 2022 tarihleri arasında pandemi kısıtlamalarına denk gelen bir dönemde sağlık koşulları yüz yüze görüşmeye izin vermediği için *Whatsapp* uygulaması üzerinden gerçekleştirilmiştir. Alt sosyoekonomik statüye sahip katılımcılarla ise, 2022 yılının Mayıs-Haziran aylarında pandemi kısıtlamalarının gevşemesiyle birlikte, yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. İkinci gruptaki katılımcıların eğitim seviyelerinin ve teknolojik olanaklara sahiplik düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle, görüşmelerin özellikle yüz yüze gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Çevrimiçi görüşmelerde bazı teknik sıkıntı ve aksaklıklar yaşanmıştır. Yüz yüze görüşmelerde ise, görüşmelerin ayarlandığı günlerde o ilçeye yapılan seyahatlerin uzunluğu ve görüşülecek sessiz ve rahat bir görüşme ortamının yaratılması konusunda bazı zorlukları olmuştur. Öte yandan, yüz yüze görüşmelerde görüşmeci ile katılımcı arasındaki güven daha kolay kurulmuştur.

Araştırma kapsamında Mart-Mayıs 2022 tarihleri arasında 36 ebeveyn ve 24 yetişkin çocukla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, ebeveynlere ve yetişkin çocuklara ayrı görüşme formu uygulanmıştır. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde, her bir çocuklarıyla olan ilişkilerine dair aynı soru seti ayrı ayrı yöneltilmiştir. Yetişkin çocuklarla yapılan görüşmelerde ise, anne ve babalarıyla olan ilişkilerine dair aynı sorular ayrı ayrı sorulmuştur. Yetişkin çocuklara kardeşleriyle ilgili herhangi bir soru sorulmamıştır. Dolayısıyla ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmeler, çocuk sayısına bağlı olarak kendi içerisinde süre bakımından farklılık göstermiş ve ortalamada yetişkin çocuklarla olan görüşmelerden daha uzun sürmüştür.

Bu araştırma, 28 Şubat 2021 tarihli ve E-27535802-100-2339 sayılı TED Üniversitesi Etik Kurul Kararı ile etik kurallarına uygun olarak onay almıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın örnekleminde 21'i anne, 15'i baba olmak üzere 36 ebeveyn, 16'sı kız ve 8'i erkek olmak üzere 24 yetişkin çocuk bulunmaktadır. Bu makalede sunulan analizlerde, yalnızca 21 anne ve 15 babadan oluşan ebeveyn örneklemine odaklanılmıştır. Sadece ebeveyn örnekleminde odaklanılmasının iki sebebi vardır. Birincisi, yaşlanan bireylerin, kendi eylemleri ve alt kuşağa sundukları aktif katkıyı kendilerinin değerlendirmeleri üzerinden incelemektir. İkincisi, ebeveynlere uygulanan görüşme formunda aile içi analiz yapmayı mümkün kılacak şekilde her bir yetişkin çocukla olan ilişkiye dair sorular tekrarlanmıştır. Ancak yetişkin çocuklara uygulanan görüşme formunda kardeşlerine dair herhangi bir soru sorulmamıştır.

Katılımcıların 20'si alt sosyoekonomik statü, 16'sı da üst sosyoekonomik statüye sahiptir. Annelerin yaş ortalaması 68, babaların yaşı ortalaması ise 67'dir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği sırada; annelerin 10'u evli, 4'ü boşanmış ve 6'sı eşi ölmüş olarak tanımlanmıştır. Babaların ise 12'si evli, 1'i boşanmış, 1'i de eşi ölmüş olarak tanımlanmıştır. Sosyoekonomik statülerine göre katılımcıların ortalama çocuk sayılarının da farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

	Üst SES		Alt SES	
	Anneler (10)	Babalar (6)	Anneler (11)	Babalar (9)
Yaş (ort.)	72	69	64	65
Medeni durum				
Evli	5	4	5	8
Boşanmış	2	1	2	-
Eşi ölmüş	3	1	3	-
Eğitim durumu				
Okuma yazması yok	-	-	2	1
İlkokul terk	-	-	1	-
İlkokul	2	-	8	3
Ortaokul	-	-	-	2
Lise	1	1	-	2
Ön lisans	2	1	-	1
Lisans	4	2	-	-
Lisansüstü	1	2	-	-
Çalışma durumu				
Hiç çalışmamış/ev kadını	2	-	11	-
Emekli	8	3	-	8
Çalışıyor	-	4	-	1
Aylık hane geliri (ort.)	9.455 TL	34.320 TL ¹	2.300 TL ²	6.600 TL
(aralık)	(1.800-20.000 TL)	(6.000-100.000 TL)	(1.000-4.000 TL)	(3.250-20.000 TL)
Çocuk sayısı (ort.)	2,3	2,3	4	3,5
(aralık)	(2-3)	(2-3)	(2-5)	(2-7)
Çocukların yaşı (ort.)	47,5	38	39	29

- 1 Bir katılımcı gelirin çok yüksek olduğunu belirtip miktar vermediği için ortalama hesaplamasına katılmamıştır.
- 2 Üç katılımcı gelirlerinin çok düşük olduğunu belirtip miktar vermediği için ortalama hesaplamasına katılmamıştır.

Veri analizi

Derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin tematik analizi için ilk olarak, çözümlenmiş görüşmeler araştırma ekibinin baş sorumlusu yazar ve yardımcı araştırmacılar tarafından birden fazla kez okunmuştur. Hemen ertesinde, analizde kullanılacak ana kodların belirlenmesi için bir ekip toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda; ebeveyn-çocuk bağları, destek alışverişleri, ebeveynlik algıları, pandeminin etkisi, cinsiyete dayalı farklılıklar, sosyoekonomik seviyeye dayalı farklılıklar ve ebeveynin farklı muamelesi ana kodları belirlenmiştir. Sonrasında, her bir ana kodun alt kodları da belirlenmiş ve metinlerin analizine MAXQda üzerinden başlanmıştır.

Bu çalışmada kuşaklararası ilişkilerdeki eşitsizlikleri analiz ederken hem aileler arası (*between families*) hem de aile içi (*within family*) analizden faydalanmıştır. Aileler arası analiz yöntemiyle farklı sosyoekonomik düzeye sahip aileler arasındaki dinamikler karşılaştırılmıştır. Öte yandan, aile içi analiz yöntemini kullanarak aile içi eşitsizlikleri gözlemleyebilmek bu araştırmanın amaçlarından birisidir. Aile içi analiz yapmak için, ebeveynlere her bir yetişkin çocuğuyla olan ilişkisi hakkında ayrı sorular sorulmuştur. Dolayısıyla ebeveynlerin her bir çocukla olan ilişkisi öncelikle ayrı ayrı değerlendirilmiş, daha sonra diğer çocuklarıyla olan ilişkileriyle karşılaştırılmıştır. Bu anlamda aile içi analiz, bir yetişkin çocuğa sunulan desteğin bir diğer çocuğa sunulan destekle nasıl ilişkilendiği ve nasıl farklılaştığını incelemeyi mümkün kılmıştır.

Bulgular bölümündeki alıntılarda kullanılan isimlerin tamamı takma ad olup, alıntılar katılımcıların kişisel tanımlayıcıları anonimleştirilerek sunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu çalışmada, ebeveynlere yetişkin çocuklarının her birine sundukları maddi destek ve çocuk bakımı desteği miktarı ve ile biçimleri irdelenerek sorularak üst kuşaktan alt kuşağa gerçekleşen destek akışları incelenmiştir.

Çocuk Bakımı Desteği

Ebeveynlerin çocuklarına yetişkinliğe eriştikten sonra sundukları önemli bir destek biçimi çocuk bakımı desteğidir. Çocuklar evlenip kendi ailelerini kurduktan sonra da ebeveynlerinden destek talep edebilmekte ve talep edilen destek türleri arasında normatif olarak algılanan destek, torun bakımına dair olmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları da, özellikle sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olan ailelerde, yetişkin kız çocukları, n eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak iş piyasasına katılımları arttıkça, maddi kısıtlamalar ya da güven

sebebiyle bakıcı tut(a)madıkları durumlarda, çocuk bakımı için anneleri ya da kayınvalidelerinden yardım istemek durumunda kaldığını göstermiştir. Annelerin birçoğu, yeni bebek sahibi olan yetişkin çocuklarına çocuk bakımı desteğini geçmişte ya da halen sunduklarını belirtmiştir.

Anne ve babaların yetişkin çocuklarına verdikleri çocuk bakımına dair destek mekanizmalarına evli çiftlerde cinsiyete dayalı iş bölümünün yansıdığı tespit edilmiştir. Birçok baba bu tür bir desteğin kendi sorumlulukları olmadığını ifade etmişlerdir. Nitekim Celal ve Adnan, torun bakımını eşlerinin üstlendiğini, kendilerine işin eğlenceli kısmının kaldığını belirten açıklamalar yapmışlardır.

Torunuma zaten eşim bakıyor, o işe gittiği için eşim bakıyor. Zaman zaman da ben şey yapıyorum, işte alıyoruz parka götürüyoruz, işte biraz sevmek noktasında yani o şeyse bakımsa öyle yapıyoruz yani. (Celal, 62, üst SES)

O benim işim değil. Ben eski Türk erkeğiyim. Çocukların bakımı bana ait değildir. Çocukları sevmek bana ait, bakımı onlara ait. Ağlarsa, problem olursa bana ait değil. Ben eğlenceli kısmını, sevilen kısmını isterim. (Adnan, 81, üst SES)

Anneler çocuklarına verdikleri bu desteği kendi geçmişlerinden gelen bir deneyimle ilişkilendirmişlerdir. Örneğin Nilgün, çalışan bir anne olarak çocuğu olduğunda bu desteği kendi annesinden aldığını, dolayısıyla çocuğu için de aynısını yapacağına söz verdiğini söylemiştir.

Ama çocuk olduktan sonra ve hala bugüne kadar, yani yapabileceğim ne varsa... Ki tabii ekonomik olarak şu an öyle bir ihtiyaçları yok ama onun dışında her türlü desteği vermeye çalışıyorum. Gücüm yettiğince, haftada iki gün gidiyorum. Haftalık yemeklerini yapıyorum mesela çünkü çok geç geliyor. (...) Çünkü benim annem benim çocuklarımı büyüttü. Ben hiç çalışırken arkamda "Ay ne yaptı çocuklarım?" diye düşünmedim. Anneme verilmiş bir sözüm vardı benim. Hani "Sen beni rahat ettirdin ben de kızıma evlenir de çocuğu olursa bunu yapacağım," demiştim. (Nilgün, 68, üst SES)

Canan ise, Nilgün'ün aksine, kendi annesi ve kayınvalidesinden böyle bir destek göremediği için tek torununa bakma için küçük oğlunun yaşadığı şehre taşındığını ve böylece çalışan gelini ve oğluna destek sağladığını anlatmıştır.

Çocuk bakımıdır. Zaten benim ahtım vardı. Ben çalışıyordum, çocuğum oldu kayınvalideme hiçbir şey demeden, "Çık işten," dedi. "Otur soğan ekmek ye," dedi "Kendi çocuğuna kendin bak," dedi. Nasıl dersin ki, "Çocuğa bakar mısın?" diye. Annem de benim kız kardeşim sonradan oldu, çok küçüktü. Uzun hikâye benim annem

hamile kaldı, doğum yaptı, hastaneye gitti, babam evde aniden öldü 44 yaşında. (...) Hani annem bakamazdı, dedeme bakıyordu. Anneannem yatalaktı. Ayrıldım işten ve "Benim torunum olsun, bakacağım," dedim kendi kendime. (Canan, 80, üst SES)

Yetişkin bir çocuk ile ebeveynin coğrafi yakınlığı birçok destek biçiminin gerçekleşmesini de mümkün kılmaktadır. Coğrafi yakınlık özellikle çocuk bakımı gibi fiziksel boyutu olan bir destek söz konusu olduğunda önemlidir. Bazı durumlarda Canan'ın yukarıdaki alıntısında görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuklarının yaşadığı şehre taşınması ve çocuk bakımı sağlaması mümkün olabilir ancak bu her aile için geçerli olan bir uygulama değildir. Nitekim Aynur, büyük kızına verdiği çocuk bakım desteğinin coğrafi yakınlık sebebiyle mümkün olduğunu ifade etmiştir.

Ona da torun büyüttüm yavrum. Onun torunu çünkü o yakınımdaydı, çalışıyordu. Ev aldık, yardım ettim, maddi yardım ettik ona da ev alırken falan. Ondan sonra karşılıklı oturuyorduk böyle. Annesi gidiyordu torun benim koynumda, ona öyle destek olabiliyordum ancak. Yakın olduğu için. (Aynur, 71, üst SES)

Aynur'un açıklamasına destek verecek şekilde, Fikri de kızının başka bir şehre taşınmasının çocuk bakımı desteği sunmalarını imkânsız hale getirdiğini belirtmiştir.

Evet, dedim ya işte çocuk bakımını onlar da aynı şekilde başka bir şehre yerleştikten sonra çok fazla bir etkimiz olmadı, farklı illerde olması yaşantılarının çok fazla olmuyor. Onlar kendi kendilerine çocuklarını yetiştirdiler. Uzaktan biz ne kadar etki edebildik işte, çok da fazla etkimiz olduğunu düşünmüyorum. (Fikri, 65, üst SES)

Düşük sosyoekonomik seviyeye sahip ailelerde, çocuk bakımı desteğinde iki örüntü öne çıkmıştır. Birincisi, kızları ya da gelinleri tam zamanlı bir işte çalışmadığı için böyle bir destek türüne ihtiyaç duymamışlardır. Bu nedenle anneler ara ara destek vermek haricinde sürekli bir çocuk bakımını üstlenmemişlerdir. İkincisi, bakım desteği sağlayan anneler, kendilerinin ve çocuklarının küçük yaşta çocuk sahibi olmaları nedeniyle genç yaşta büyükanne olmuş ve bu tür desteği geçmişte sunduklarını belirtmişlerdir. İkinci gruptaki annelerin çocuk ve torun sayısının daha yüksek olması, çoğunluğunun erkek çocuklarına bu tür bir desteği sunmaları şeklinde sonuçlanmıştır.

Ebeveynlerin sağladığı çocuk bakımı desteği, sadece pratik bir destek biçimi gibi görünse de maddi destek olarak da değerlendirilebilir. Türkiye'de çocuk bakımı hizmetlerinin kamuya değil özel sektöre bırakıldığı ve uygun maliyetle sunulmadığı göz önüne alınırsa, sürekli ve düzenli sunulmasa

bile bu destek sayesinde çocukların önemli bir mali yükten kurtulduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu nedenle annelerin çocuk bakımına destek olurken zaman ve emeğin yanı sıra gizli maddi destek de sundukları unutulmamalıdır. Özellikle sosyoekonomik seviyesi yüksek ailelerde çocuk bakımı desteği sağlayan annelerin bunu ileriki yaşlarda, emeklilik döneminde ve çeşitli fiziksel sınırlılıklara rağmen gerçekleştirdiği dikkate alındığında bu tür desteğin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Maddi Destek

Her iki sosyoekonomik düzeye sahip ailelerdeki birçok ebeveyn, yetişkinliklerinde çocuklarının en az birine farklı miktarlarda da olsa maddi destek sağladıklarını belirtmişlerdir. Yaşamlarının bu evresinde, bu tür bir desteği hiçbir çocuğuna sağlayamadığını belirten ebeveynler beklenildiği üzere eşi ölmüş anneler olmuştur. Diğer anne ve babalar arasında yetişkin çocuklarına sağladıkları maddi destekte toplumsal cinsiyete dayalı bir iş bölümüne gidilmemiş ve çoğu ailede ebeveynler ortak kararlar almışlardır.

Çocuklarının erken yetişkinlik dönemlerinde verilen ve yaygın kabul gören bir destek biçimi olarak evlilik töreni masraflarının karşılanması göze çarpmaktadır. Özellikle de erkek çocukların evlilik töreninin tüm maddi masraflarını karşılamak, katılımcıların çoğu tarafından olağan bir durum olarak dile getirilmiştir. Düğün masraflarını karşılamaktan daha da öteye geçen maddi desteğin ancak ailenin elindeki kaynaklarla orantılı bir biçimde mümkün olduğu gerçeği, üst ve alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin anlatımlarının karşılaştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Nitekim Melek, eşiyile birlikte iki oğlunun da evliliğini finanse ettiklerini ve her birine birer ev aldıklarını anlatmıştır. Kendi ailelerini kurma aşamasında oğullarına bu maddi destek ile önemli bir avantaj sağladıklarının da farkında oldukları açıklamasından anlaşılmaktadır.

Elbette destekledik. Bak, önce küçük oğlum evlendi. Önce evlendi, sonra ona ev aldık, araba aldık, her şeyi yaptık. Şimdi elimizden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyoruz. Hatta [güney sahilinde]ki evi sattım ve [o parayla] ikisine de ev aldım. Bari kiralarını alıp bir nebze olsun onları rahatlatalım, onlara bir katkımız olur dedim. (Melek, 69, üst SES)

Bazı ebeveynler, çocuklarına ev almasalar da bu sefer de yeni evlenen çocuklarına kendi evlerini açmış ve böylece onları bir süreliğine de olsa kira yükünden kurtarmışlardır. İki kızı da olan Tülin büyük oğluna kendi evlerinden birini açtuklarını şöyle anlatmıştır.

Yoksa onun haricinde mesela evlendiklerinde mesela evimizde oturdular. Küçük bir evimiz var ayrı, orada oturdular. Doğal olarak

kendi evleri şeklinde oturdular. Öyle bir desteğimiz oldu, zaten yapıldı düşünüydü bilmem neydi, eşyalarıydı öyle bir destek verildi. Hala da ihtiyaçları olursa, ne olursa zaten hazır kuvvet. (Tülin, 60, üst SES)

Her ne kadar daha geçmişte kalan maddi destek akışları olarak belirtilse de bazı ebeveynlerin bu maddi destek biçimlerinin tek seferlik sadece evlilik töreni masraflarını karşılama veya ev almadan öteye geçtiğini vurgulamışlardır. İki oğlu olan Ayla'nın, büyük oğluna «her türlü desteği» verdiğini söylemesi, okul hayatından iş hayatına, araba alımından yurtdışında ev alımına kadar pek çok alanda büyük maddi destek anlamına geliyordu. Birden fazla ve büyük miktarlarda gerçekleşen bu maddi desteklerin ayrıca geniş bir zamana yayıldığı da görülmüştür.

Vallahi her türlü desteği verdim ben. Burada araba istedi, arabayı aldık. Çalışmasında son derece yardımcı oldum, yani, burada, okul hayatında da. Yani, o ne istediye yaptım. Amerika'dan ev aldı, ona yardım ettim. Maddi ve manevi yönden her zaman yardımcı oldum. (Ayla, 76, üst SES)

Sosyoekonomik düzeyi yüksek birçok ailede gözlemlenen bir diğer maddi destek şekli ise yetişkin çocuklarının yurt dışında yüksek öğrenim görmeleri için sağladıkları destektir. Bu çalışmada, ebeveynlerin yetişkin çocuklarına sundukları destekler kapsamında katılımcılar çocuklarının sadece lisans eğitimine değil yüksek lisans ve doktora eğitimlerine dair desteklerini de vurgulamışlardır. Bir oğlu ve bir kızı olan katılımcı baba Dalyan, oğlunun yurt dışında eğitim görmesini arzuladığını ve bu nedenle yurt dışında geçirdiği yıllarda maddi destek sağladığını belirtmiştir.

Şeye, üniversiteyi bitirip, askerliğini yapıp işte [başka bir ülkeye] gitmesini ben özellikle Master için gitmesi için çok arzu etmiştim. O da o süreçte çalışmıyordu tabii, Master falan, o zaman ekonomik desteğimiz oldu tabii, birkaç sene. O iki sene, üç sene falan sürdürdü o ekonomik destek. Ondan sonra, belli bir rahatlama olunca bu [bir devlet kurumuna] girmeden önce, orada [başka bir ülkede] yerel bir firmada çalışmaya başlayınca, ekonomik desteğimiz, üzerimizdeki o yük kalkmış oldu yani. Kendi kendine orada ayakta durur vaziyete geldi. (Dalyan, 69, üst SES)

Düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerde, alt kuşağa sağlanan maddi destek akışları daha az yaygındır, ancak bunun nedeni, yetişkin çocukların buna ihtiyaç duymaması değil, ebeveynlerin paylaşacak çok fazla kaynağa sahip olmamasıdır. İki kızı da olan Remzi oğlunu hem evliliğe hem de istihdama geçiş sürecinde maddi olarak desteklediğini belirtmiştir. Ancak sosyoekonomik seviyesi yüksek olan ailelerdeki anlatımlardan farklı olarak, imkânı olmadığı için borç alarak bu maddi desteği oğluna sağladığını, bu

borcu da taksitle geri ödemediğini ifade etmiştir.

Şimdi, emekli olduktan sonra fazla katkı sağlayamadım. Ama düğününe katkıda buldum. Bütün eşyalarını aldım. 2001 yılında evlendi, o zamanlar da hayat pahalıydı. Maaşım azdı, 200 lira maaş alıyorduk. Borç aldık, taksitle ödedim. Bir de ona bir dükkân açtım (Remzi, 65, alt SES).

Yine aynı şekilde, bir oğlu hapiste olan iki çocuk annesi Satı, girdikleri borç sebebiyle kendileri de dahil kimsenin ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

Olduğunda veriyoruz ama şu an için adam bitmiş halde. Diyorum ya iki tane bankadan bir ihtiyaç kredisi çektim, bir de askerlik borçlanmasına para yatıracaksın dediler mi, siz bilirsiniz yani. Bir bankadan çekti bir bankaya yatırdı. (...) Bu korona da çıkınca tutup da adam bunu ödeyemedi, ihtiyaç kredisi çekti. Ne olur bunu katlar bu. 50 de olur 100 de olur yani ödeyemeyince ne olacak. Ödeyemiyoruz da. Ödeyeyim dedi şey 3500 dedi. "Benim de aldığım dedi 3500 değil," dedi bankacıya. "Benim aldığım aylık belli dedi daha maaşa el attınız biliyorsunuz ne olduğunu," dedi. "Ben dedi üç tane bankayı ben nasıl ödeyeyim," dedi. "Öbürleri bitsin bunu da kesin ben maaş istemiyorum verdiğiniz gibi geri alın," dedi. Ararlar sık sık kapatır telefonu, ararlar kapatır. Kurtuluşu var mı onun bu paradan, borçtan, zor. (Satı, 60, alt SES)

Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde görülen bir yaygın uygulama da ebeveynlerin yetişkin çocukları için kredi almasıdır. Devletten emekli maaşı alan yaşlı ebeveynler bankalardan daha düşük faizle kredi çekeabilmekte, bu nedenle yetişkin çocukları derin bir borç batağına düştüğünde, yaşlı ebeveynlerinden kendileri için kredi almalarını istemektedirler. Dört yetişkin çocuk annesi ve eşi ölmüş bir kadın olan Zühre (60, alt SES), evli ve çocuklu oğlunun borcu olduğu için bankadan iki kez kredi aldığını ve borcunu geri ödemekte zorlandığını anlatmıştır.

Yine bu ailelerin birçoğunda, COVID-19 pandemisi ile ekonomik krizin kesişen etkileri nedeniyle erkek çocuklar işini kaybetmiş, yeni iş bulamamış ve bu nedenle ailelerinden daha fazla maddi destek istemek zorunda kalmışlardır. Özellikle birden fazla işsiz ve dolayısıyla maddi desteğe ihtiyacı olan çocuk bulunması da ebeveynleri zor durumda bırakmıştır.

Ebeveynden Farklı Muamele?

Yetişkin çocuklardan birinin kardeşlerine kıyasla ebeveynlerinden daha fazla maddi destek aldığı sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerde, ebeveynler bu eşitsiz dağılımı çocukların farklı ihtiyaçlarına bağlamışlardır. İhtiyaçlardaki

bu farklılıklar ya çocukların maddi sorunlarından ya da evliliğe ve ebeveynliğe yakın bir zamanda geçiş yapmalarından kaynaklanmıştır.

Bazı ailelerde sorumsuzluk, uzun dönemli işsizlik, eşyle geçinememe gibi çeşitli nedenlerle sorunlu görülen çocukların, kardeşlerine göre ebeveynlerinden daha fazla maddi destek aldıkları gözlemlenmiştir. Örneğin üç çocuk babası olan Fikri, küçük oğlunun sırf düğün hazırlıkları nedeniyle kendisine maddi olarak yük olduğunu ifade etmiştir. Hatta açıklamasında, diğer çocuklarında durumun böyle olmadığını ve onlara bu kadar maddi destek sağlamasına gerek olmadığını da sözlerine eklemiştir.

Hem kızım da hem oğlum da çünkü onlar çalışmışlardı para biriktirmişlerdi. Benim çok fazla, evliliklerinde çok fazla katkım olmadı, ihtiyaç hissetmediler. Ben o kadar ısrarla söyledim, düğün salonunun parasını bile benim oğlum vermişti büyük oğlan vermiş, haberim olmadan vermiş. (...) Ama bu öyle değildi, bunda bir kere nişanlandırdım, ayrıldı. Bu bir ekonomik yönden bana bağımlıydı, çalışmıyordu çünkü. Okulu bitmişti ama çalışmıyordu. Boşanmasının bir karşılığı vardı, hepsini verdik karşı tarafa, yani onun da bir düğün geçti başından. Bir düğünün bugünkü maliyetiyle söylüyorum bugünkü rakamlarla baktığımız zaman, benim ölçülerimde, herkesin ölçüsü farklıdır. Yani benim ölçümde bugün bir düğün yapmaya kalktığın zaman çevre de tabi ki çok önemli karşı taraf da çok önemli dedim ya 300 bin liradan aşağı bir düğün mal olmuyor insana benim başımdan 2 tane düğün geçti hocam, bir tane de nişan geçti. Artık rakam olarak siz düşünün. Ama ben diğer çocuklarımla aynı şekilde aynı kategoriye koymuyorum. Üçüncü oğlum için geçerli bu. (Fikri, 65, üst SES)

Bir oğlu ve bir kızı olan Leyla ise, sadece oğluna halen maddi destek verdiğini belirtmiştir. Ayrıca oğlunun evli ve çocuk sahibi olmasının da bu maddi desteğin sürekli olmasında önemli bir etken olduğunu eklemiştir.

Her zaman oğluma maddi destek sağladım. Özellikle de evli olduğu ve artık bir çocuğu olduğu için. Onun evini aldık, yani artık kendi evleri ve arabaları var. Bütün bunlar bizim katkılarımızla oldu. Ev, araba, eşya yani her şey... Oğlum evlendiğinde hem evi hem arabayı hem de eşyalarını biz aldık. Ondan sonra da o günden beri her ay kendisine sürekli maddi destek sağlıyoruz. Aylık maaşı yetmediği için çalışırken biz destekliyorduk. İşten ayrıldıktan sonra daha fazlasını yaptık. (Leyla, 69, üst SES)

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerde bazı ebeveynlerin tüm çocuklarına aynı ölçüde maddi destek sağlamaya özen gösterdikleri gözlemlenmiştir. Üç yetişkin kız çocuğu babası olan Adnan, her bir çocuğuna

araba ve ev satın almaları için büyük miktarda maddi destek verdiğini belirtmiştir. Hala kendisiyle yaşamaya devam eden en küçük kızına sadece araba aldığını belirten Adnan, evli ve çocuklu olan diğer iki kızı arasında maddi destek konusunda ayırım yapmadığını şöyle belirtmiştir:

Finansal destek sunuyorum. Büyüğe aldığım gibi ona da araba da aldım, ev de aldım. Yani kirada oturuyorlardı, size ev alalım dedik aldık. (Adnan, 81, üst SES)

Benzer şekilde iki yetişkin erkek çocuk annesi Melek her iki çocuğuna da aynı şekilde ve aynı ölçüde destek olmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Yani, şöyle yavrum, bak evlenmeden önce de ben çocuklara hani, oğlanın birine ne aldysam, gramına kadar öbürüne de aynısını aldım. Yani mümkün olduğunca birine ne yapıyorsam, öbürüne de aynı şeyi yapmaya çalışıyoruz. Ayırmamaya çalışıyoruz yani. (Melek, 64, üst SES)

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde, düğün masraflarını karşılanması ya da maddi destek verilmesi, çoğunlukla erkek çocuklarına sunulan bir destek biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu ebeveyn kayırması olarak adlandırmak mümkün gibi görünse de geleneklerle biçimlenmiş daha karmaşık bir uygulamadan bahsetmek gerekir. Anne ve babalar kız çocuklarının düğün masraflarını karşılamayı erkek tarafının sorumluluğu olarak gördüğü için böyle bir destek sunmamışlardır. Nitekim kendileri de erkek çocuklarının düğün ve “ev düzme” masraflarını karşılamış ve gelin tarafından bir beklentide bulunmamışlardır. Bu nedenle, yetişkin çocuklarına destek verirken erkek çocuğa farklı muamele gibi görünen bu uygulamanın, ebeveynlerin bireysel tercihlerinden ziyade toplumsal normlar tarafından şekillenen bir olgu olarak anlaşılması gerekir.

Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde, maddi desteğin nasıl, ne kadar ve kime sağlanacağı sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerdekinden farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Ebeveynler maddi destek verdiklerinde, bunu çoğunlukla yetişkin çocuklarının, özellikle de yetişkin oğullarının borç ya da işsizlik nedeniyle yaşadığı mali sorunlar nedeniyle yaptıklarını açıklamışlardır. Nitekim evli bir kızı da olan Nurhayat (57, alt SES), vefat etmiş eşinden sadece emekli maaşı almasına rağmen, sağlık sorunları nedeniyle işsiz kalan ve kendisiyle yaşayan bekar yetişkin oğluna bakmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

Ayrıca yetişkinlikte çocuğun ailesinin evine geri dönme fırsatı da aşağı yönlü önemli bir destek biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde maddi imkansızlıklar nedeniyle boşanan erkek çocuk sayısının daha fazla olduğu da gözlemlenmiştir. Ancak boşanmış erkek

çocuklarının ebeveynlerinin yanına taşınması daha sık görülen bir durum iken, yetişkin kız çocukları için aynı durum söz konusu değildir. Örneğin, Kemal herhangi bir ailede belki de çok olağandışı kabul edilebilecek bir durumu kendi ailesinde şöyle deneyimlediklerini açıklamıştır:

Evleri hanımlara teslim etti geldiler üçü de. İşte neyse uzaklaştırma cezası dediler onlara, 3 gün 5 gün evden uzaklaştırma cezası verdiler. Geldi 3 gün doldu gitmek istedi. Gitti ki kapı kilitler değiştirilmiş, içeri almadılar. Elbiselerini de kapının önüne koydular onlar Anlaşmalı ayrıldılar hepsi, mahkeme falan hiçbir şey olmadı. (Kemal, 64, alt SES)

Üç oğulları da boşanıp ebeveynlerinin evine taşındıklarında, ebeveynlerine hem maddi hem de manevi olarak ağır bir yük yüklemişlerdir. Böyle bir durumda destek zorunlu hale gelmiş ve yetişkinlikte çocuklardan beklenmeyen bir tür ebeveyne bağımlılık biçimi yaratmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, ebeveynlerin yetişkin çocuklarına verdiği desteğin mekanizmaları incelenmiştir. 21 yaşlı anne ve 15 yaşlı baba ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme verilerinin niteliksel analiziyle elde edilen bulgular, destek mekanizmalarında üç farklı eşitsizlik örüntüsünü göstermektedir. İlk olarak, yetişkin çocuklara sağlanan desteğin anne ve babalar arasında eşitsiz paylaşıldığı gözlemlenmiştir. İkinci olarak ise, örneklemin sosyoekonomik seviye açısından çeşitlilik göstermesi, ailelerin gelir düzeyinin destek mekanizmalarını nasıl şekillendirdiğinin anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Son olarak, yetişkin çocuğun cinsiyeti, medeni durumu, çocuk sahibi olması gibi hususların yanı sıra, duyduğu ihtiyaca göre ebeveynlerinden aldığı desteğin biçim ve seviyesinin de değişiklik gösterdiği görülmüştür.

Küçük bir örnekleme dayanan bu nitel çalışmada, sosyoekonomik seviyeleri farklı olsa da ebeveynlerin yetişkin çocuklarına farklı biçim ve düzeylerde destek sunmaya belli koşullar altında devam ettiği yönünde bulgular ortaya konmuştur. Türkiye'deki akademik yazın ve devlet söyleminde vurgulanan kuşaklararası ilişkilerde salt üst kuşağa doğru bir destek akışından ziyade, bu çalışmanın bulguları alt kuşağa doğru bir akışın da varlığına işaret etmektedir. Bu durum, yaşlanan ebeveynlerin yetişkin çocuklarını önemli ölçüde ve değişik biçimlerde desteklemeye devam ettiği ve daha önceki çalışmalarda da görüldüğü üzere (Kalmijn, 2019), dulluk ya da muhtaçlık durumu dışında yetişkin çocuklarına sağladıkları desteğin onlardan aldıkları desteğe kıyasla daha fazla olabileceğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında ulaşılan bir diğer önemli sonuç, yetişkin çocuklara sağlanan destek biçimlerinde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün devam ettiği yönündedir. Yetişkin çocuklara anneleri çocuk bakımı konusunda destek verirken, babalar bu tür bir desteğin kendi sorumlulukları içerisinde yer almadığını açık açık belirtmişlerdir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerde anneler, çocuk bakımı desteğini sağlayarak kız çocukları ve gelinlerinin iş hayatına katılımlarını mümkün kılmaya çalışmışlardır. Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde ya torunların anneleri çalışmadıkları için böyle bir talep gelmemiş ya da erken yaşta büyükanne olmaları sonucu torun bakımını seneler önce üstlenmişlerdir. Bakım emeği yaşamın ilerleyen evrelerinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri tarafından biçimlenmeye devam etmekte, genç annelerin iş hayatına katılımıyla bakım desteği annelerine/kayınvalidelerine yani yaşlanmakta olan kadınlara yük olmaktadır. Bu bulgular ışığında, kadın ve erkek arasında eşit olmayan bir şekilde paylaşılan ücretsiz bakım emeğinin yaşam seyri boyunca karşımıza çıkabildiği görülmektedir. Bu nedenle “mor ekonomi” (İlkkaracan, 2018) ile ilgili tartışmalarda; çocuk, torun, yaşlı, engelli ve hasta bakımı gibi farklı emek biçimlerinde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yaşam seyri perspektifinden ve boylamsal çalışmalarla bakılması gerektiği de vurgulanmalıdır.

Bununla birlikte, bu araştırmanın bulguları, kuşaklararası destek mekanizmalarının ailelerin sosyoekonomik seviyeleri tarafından şekillendiğini desteklemektedir. Sosyoekonomik düzeyi daha yüksek ailelerde, maddi destek sağlama kapasitesinin sosyoekonomik düzeyi daha düşük ailelere kıyasla daha mümkün olduğu gözlemlenmiştir. Ek olarak, sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olan ailelerde, ebeveynin maddi desteğinden hem birden fazla çocuk hem de genellikle eşit biçimde faydalanmıştır. Buna karşılık, sosyoekonomik düzeyi daha düşük ailelerde, başta erkek çocuklar olmak üzere yalnızca belirli çocuklara maddi destek sağlanması mümkün olmuştur. Dahası sosyoekonomik statü arttıkça maddi desteğin, çocukların erken yetişkinlik döneminde ev ve araba sahibi olması gibi önemli kazançlar biçiminde gerçekleştiği görülmüştür. Yüksek öğrenim için de ebeveynlerinden ciddi maddi destek alan bu çocuklar, hayatta çok önemli bir avantaja sahip olabilmektedirler. Yetişkin çocuklara ebeveynleri tarafından sunulmaya devam edilen desteklere odaklanmak aileler arasında olduğu kadar aile içinde kaynakların paylaşılmasında yaşanan çeşitli eşitsizlikleri de ortaya koyabilmektedir (Huang vd., 2021).

Bir diğer yandan, bu çalışma, aileler arası (*between families*) farklılıkların yanı sıra aile içi (*within family*) farklılıklara odaklanmanın kuşaklararası kaynak aktarımındaki eşitsizliklerin anlaşılmasındaki önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu farklılıkların hangisi ya da hangilerinin daha belirleyici olduğu ebeveynlerin sağladığı destek türüne göre de çeşitlilik

göstermektedir. Örneğin, erkek çocuğun evlenmesi esnasında çoğunlukla maddi destek ön plana çıkarken; evli, çocuklu ve ebeveynlere coğrafi olarak yakın kız çocuklarına çocuk bakımı desteği ön plana çıkarmaktadır. Sonuç olarak, bu bulguların önceki çalışmaların sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir (Evandrou vd., 2018; Fingerman vd., 2020; Wong vd., 2020). Bu önemli bir bulgudur çünkü mevcut çalışmalar ebeveynlerin bakıma ihtiyaç duyduklarında daha önce çocuk bakımı desteği verdikleri çocuklardan bakım beklediklerini göstermiştir (Bui vd., 2022). Bu nedenle Türkiye’de de aşağı yönlü destek akışlarının, yukarı yönlü destek akışlarını nasıl belirlediğini çalışmak da önemlidir.

Öte yandan, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde geleneksel toplumsal cinsiyet normları daha katıdır ve ebeveynler oğullarına ayrıcalıklı muamele gösterme eğilimindedir. Başta sosyoloji ve psikoloji alanlarında olmak üzere aile çalışmalarında, yalnızca aileler arası karşılaştırma yapmak aile bağlarının genel resmini çizememektedir. Birçok çalışma, ebeveynlerinden gördükleri farklı muamelenin çocukların duygusal ve fiziksel iyiliklerini olduğu kadar kardeşleriyle olan ilişkilerini de derinden etkilediğini ortaya koymuştur (Con vd., 2019). Bu nedenle kuşaklararası ilişkilerin ve dayanışmanın güçlendirilmesini hedefleyen sosyal politikaların sadece aileler arası değil aile içi farklılıkları da dikkate alması gerekmektedir.

Ebeveynlerin yetişkinlikten sonra da çocuklarını desteklemeye devam etmeleri toplumsal normlarla da yakından ilişkilidir (Drake vd., 2018). Yaşamın ilerleyen evrelerindeki ebeveynlik algısı, yaşlanan ebeveynlerin yetişkin çocuklarından daha az sorumlu olduğu yönündedir. Bu nedenle ebeveynler, algılarla çelişecek biçimde destek vermeye devam etmeyi bir sorumluluk olarak görmüyor olabilir. Birçok ebeveyn, bu tür destekleri vermeye devam etmelerini sorumluluktan ziyade bir sevgi belirtisi olarak görebilir. Bu anlamda, Türkiye’deki ebeveynlerin yetişkin çocuklarına karşı sorumluluk algıları da araştırılmalı ve gelecekteki çalışmaların odak noktası bu algıların sağladıkları destekle ne kadar örtüştüğünü anlamak olmalıdır.

Her ne kadar bu çalışmada pandemi etkisine odaklanılmasa da çeşitli çalışmaların, COVID-19 pandemisinin kuşaklararası ilişkiler üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koyduğu bilinmektedir (Gilligan vd., 2020; Özdemir-Ocaklı vd., 2021; Stokes ve Patterson, 2020). Korona virüsle ilişkili sağlık risklerinin yaşlı kuşak için daha fazla olması ve Türkiye’deki pandemi kısıtlamalarının genellikle 65 yaş ve üzeri nüfusu hedef alması nedeniyle birçok yetişkin çocuk, yaşlı ebeveynlerini hem pratik hem de duygusal anlamda desteklemek durumunda kalmıştır. Ciddi sağlık riskleri ve aile üyeleri arasında temasın mecburen azalması, her iki kuşağı da aralarındaki bu bağın değerini yeniden düşünmeye ve iletişimde kalmak için daha fazla çaba göstermeye zorlamıştır. Ancak pandemi sırasında katlanan ekonomik

krizin etkileri, maddi kaynakları azalan yaşlı ebeveynlerin çocuklarına maddi ve pratik destek sağlamasında sıkıntılar yaratmıştır. Öte yandan birçok yetişkin çocuğun iş kaybı ve bu kayba bağlı olarak yaşadığı finansal sorunlar, üst kuşaktan maddi ve pratik destek taleplerini artırmıştır. Bu anlamda aileler arasındaki sosyoekonomik farklılıklar daha da önemli bir hale gelmiştir. Hangi ailelerdeki yetişkin çocuklar kriz anlarında ebeveynlerinden ne kadar destek aldılar ve bu destek onları salgının olumsuz ekonomik etkilerinden ne ölçüde korudu? İleride yapılacak çalışmalar bu konuya önemli katkılar sunabilir.

Kuşaklararası destek alışverişlerine odaklanacak çalışmalarda, her iki kuşaktan edinilen veriler ikili (*diyadik*) analizle incelenerek iki kuşağın görüş ve deneyimleri karşılaştırılabilir. Ancak her iki kuşaktan da elde edilen verilere dayanan bir çalışmada şu iki husus dikkate alınmalıdır. Birincisi, örnekleme zorlukları bilinmesine rağmen, aile içi dinamiklerin daha iyi anlaşılması adına, ebeveyn ve çocuk katılımcıların aynı aileden olması önemlidir. İkincisi, ebeveynler ve yetişkin çocukların kuşaklararası ilişkilere ilişkin görüşleri birçok açıdan örtüşmemektedir. Gelişimsel pay hipotezine (*developmental stake hypothesis*) (Lynott ve Roberts, 1997) göre, ebeveynlerin ebeveyn-çocuk ilişkisine yatırımı çocuklarınınkinden daha fazladır. Dolayısıyla, ebeveynlerin bu ilişkiye dair görüşleri çocuklarının görüşlerine göre daha olumlu olabilmektedir. Bu nedenle iki kuşağın görüşlerini bir arada inceleyen çalışmaların, bu hipotezin işaret ettiği uyumsuzluğa dikkat etmesi gerekmektedir.

Nitel araştırma yöntemine dayanan bu çalışmada, bulgular toplumun tümüne genellenmemektedir. Ayrıca bazı destek biçimlerinin miktar ve zaman üzerinden farklılıkları da sayısal olarak incelenmemiştir. İleriki çalışmalarda, nicel ya da karma araştırma yöntemleri kullanılarak kuşaklararası destek alışverişlerinin hem niceliksel hem de niteliksel boyutları kapsamlı bir şekilde incelenebilir. Daha büyük ve temsili bir örneklem üzerinden varılacak sonuçların analiziyle, Türkiye'deki kuşaklararası ilişkilerdeki eşitsizlikler hakkında daha genellenebilir çıkarımlar yapılabilir.

Bu çalışma, kuşaklararası ilişkilerdeki mekanizmaların derinlemesine incelenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Aile ilişkilerini ve kuşaklararası destek alışverişini etkileyen yapısal faktörlerin kapsamlı bir şekilde incelenmesi önemlidir; böylece birçok aile sorunu, sadece kişisel sorunlar olarak gözden kaçırılmaz ve aile "mahremiyeti" gölgesi altında gizlenmez. Nüfus yaşlanması, aile yapısı ve kuşaklararası ilişkilerde yaşanan değişimler, bu değişimler sonucu daha da belirginleşen çeşitliliği tanyan ve tek bir aile tipine dayanmayan sosyal politikalar gerektirmektedir. Sosyal politika yapımcılar ve sosyal hizmet uzmanları, her iki kuşağın ihtiyaçlarını çalışırken kuşaklararası ilişkilerin bu karmaşık doğasını dikkate almalıdır.

KAYNAKÇA

- Akkan, B. (2018). The politics of care in Turkey: Sacred familialism in a changing political context. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 25(1), 72-91.
- Akkan, B., Buğra, A., ve Knijn, T. (2023). Gendered familialism in a Mediterranean context: women's labor market participation and early childhood education and care in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 69, 111-127.
- Aktaş, G. (2022). Kadın Emeğinin Bir Başka Görünümü: İnfomal Yaşlı Bakımı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 119-142.
- Ar, Y., ve Karancı, A. N. (2019). Turkish adult children as caregivers of parents with Alzheimer's disease: Perceptions and caregiving experiences. *Dementia*, 18(3), 882-902.
- Arpacı, F. (2009). Yaslıya bakan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2(1), 61-72.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2022). Gender inequality, the welfare state, disability, and distorted commodification of care in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 66, 61-87.
- Buccieri, K. (2019). "My brother was his little angel; I was the problem child": Perceived sibling favoritism in the narratives of youth who become homeless. *Journal of Family Issues*, 40(11), 1419-1437.
- Bui, C. N., Kim, K., & Fingerman, K. L. (2022). Support now to care later: Intergenerational support exchanges and older parents' care receipt and expectations. *The Journals of Gerontology: Series B*, 77(7), 1315-1324.
- Can, B. (2019). Caring for solidarity? The intimate politics of grandmother childcare and neoliberal conservatism in urban Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 60, 85-107.
- Con, G. (2013). *Negotiating parent care among siblings*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Con, G., Sutor, J. J., Rurka, M. ve Gilligan, M. (2019). Adult children's perceptions of maternal favoritism during caregiving: Comparisons between Turkey and the United States. *Research on Aging*, 41(2), 139-163.
- Con Wright, G. (2022). Grandmothers' Agency in Care of Grandchildren during the Covid-19 Pandemic in Turkey. In *Older Women in Europe; A Human Rights-Based Approach*, edited by Isabella Paoletti. Routledge: London.
- Craig, L., ve Jenkins, B. (2016). Grandparental Child-Care in Australia: Gender Differences in the Correlates of Providing Regular Grandparental Care While Parents Work. *Community, Work & Family*, 19(3), 281-301.
- Daatland, S. O., ve Lowenstein, A. (2005). Intergenerational solidarity and the family-welfare state balance. *European Journal of Ageing*, 2, 174-182.
- Drake, D., Dandy, J., Loh, J. M., ve Preece, D. (2018). Should parents financially support their adult children? Normative views in Australia. *Journal of Family and Economic Issues*, 39, 348-359.

- Engin, C., Hürman, H., ve Harvey, K. (2020). Marriage and family in Turkey: trends and attitudes. *International Handbook on the Demography of Marriage and the Family*, 105-119.
- Evandrou, M., Falkingham, J., Gomez-Leon, M., ve Vlachantoni, A. (2018). Intergenerational flows of support between parents and adult children in Britain. *Ageing & Society*, 38(2), 321-351.
- Fingerman, K. L., Cheng, Y., Wesselmann, E. D., Zarit, S., Furstenberg Jr., F. F., ve Birditt, K. S. (2012). Helicopter Parents and Landing Pad Kids: Intense Parental Support of Grown Children. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 880-896.
- Fingerman, K. L., Huo, M., ve Birditt, K. S. (2020). Mothers, fathers, daughters, and sons: Gender differences in adults' intergenerational ties. *Journal of Family Issues*, 41(9), 1597-1625.
- Fingerman, K. L., Kim, K., Davis, E. M., Furstenberg Jr, F. F., Birditt, K. S., ve Zarit, S. H. (2015). "I'll give you the world": Socioeconomic differences in parental support of adult children. *Journal of Marriage and Family*, 77(4), 844-865.
- Furstenberg Jr., F. F. (2010). On a New Schedule: Transitions to Adulthood and Family Change. *The Future of Children*, 20(1), 67-87.
- Gilligan, M., Suito, J. J., Rurka, M., Con, G., ve Pillemer, K. (2017). Adult Children's Serious Health Conditions and the Flow of Support between the Generations. *The Gerontologist*, 57(2), 179-190.
- Gilligan, M., Suito, J. J., Rurka, M., ve Silverstein, M. (2020). Multigenerational social support in the face of the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Theory & Review*, 12(4), 431-447.
- Gönül, I. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 29-38.
- Huang, Y., Perales, F., ve Western, M. (2021). The long arm of parental advantage: Socio-economic background and parental financial transfers over adult children's life courses. *Research in Social Stratification and Mobility*, 71, 100582.
- İlkkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitlikçi, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için mor ekonomi. *Feminist sosyal politika: bakım, emek, güç*, 31-67.
- Jensen, A. C., Jorgensen-Wells, M. A., Andrus, L. E., Pickett, J. M., Leiter, V. K., Hadlock, M. E. B., ve Dayley, J. C. (2023). Sibling differences and parents' differential treatment of siblings: A multilevel meta-analysis. *Developmental Psychology*, 59(4), 644.
- Jensen, A. C., Whiteman, S. D., Fingerman, K. L., ve Birditt, K. S. (2013). "Life still isn't fair": Parental differential treatment of young adult siblings. *Journal of Marriage and Family*, 75(2), 438-452.
- Kahn, J. R., McGill, B. S., ve Bianchi, S. M. (2011). Help to Family and Friends: Are there Gender Differences at Older Ages? *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 77-92.
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., Çelen, Ü., & Türkyılmaz, S. (2010). Temsili bir örneklemede sosyo-ekonomik statü (SES) ölçüm aracı geliştirilmesi: Ankara kent merkezi örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 182-220.

- Kalayci og lu, S., ve Rittersberger-Tilic, H. (2000). Intergenerational solidarity networks of instrumental and cultural transfers within migrant families in Turkey. *Ageing & Society*, 20(5), 523-542.
- Kalmijn, M. (2013). How Mothers Allocate Support among Adult Children: Evidence from a Multifactor Survey. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 68(2), 268–277.
- Kalmijn, M. (2019). The Effects of Ageing on Intergenerational Support Exchange: A New Look at the Hypothesis of Flow Reversal. *European Journal of Population*, 35(2), 263-284.
- Kim, K., Birditt, K. S., Zarit, S. H., & Fingerman, K. L. (2020). Typology of Parent–Child Ties within Families: Associations with Psychological Well-Being. *Journal of Family Psychology*, 34(4), 448.
- Kirby, J. N., ve Hoang, N. P. T. (2018). Parenting of adult children: A neglected area of parenting studies. *Handbook of parenting and child development across the lifespan*, 653-675.
- Leopold, T., Raab, M., ve Engelhardt, H. (2014). The transition to parent care: Costs, commitments, and caregiver selection among children. *Journal of Marriage and Family*, 76(2), 300-318.
- Leopold, T., ve Skopek, J. (2014). Gender and the Division of Labor in Older Couples: How European Grandparents Share Market Work and Childcare. *Social Forces*, 93(1), 63-91.
- Lynott, P. P., ve Roberts, R. E. (1997). The developmental stake hypothesis and changing perceptions of intergenerational relations, 1971–1985. *The Gerontologist*, 37(3), 394-405.
- Min, J., Johnson, M. D., Anderson, J. R., ve Yurkiw, J. (2022). Support exchanges between adult children and their parents across life transitions. *Journal of Marriage and Family*, 84(2), 367-392.
- Mottram, S. A., ve Hortaçsu, N. (2005). Adult daughter aging mother relationship over the life cycle: The Turkish case. *Journal of Aging Studies*, 19(4), 471-488.
- Napolitano, L., Furstenberg, F., ve Fingerman, K. L. (2021). How families give and receive: A cross-class qualitative study of familial exchange. *Journal of Family Issues*, 42(9), 2159-2180.
- Ocaklı , B. (2017). Intergenerational relationships between adult children and older parents in Turkey. Basılmamış Doktora Tezi, Oxford Üniversitesi.
- Özdemir Ocaklı, B., Yalçın, B., Arslan Özdemir, E. & Özmete, E. (2021). COVID-19 Salgının Türkiye’de Kuşaklararası Dayanışma Üzerine Etkisi. *TÜBİTAK SOBAG 1001 Proje Sonuç Raporu*. Proje No: 120K490
- Öztop, H., Şener, A., Güven, S., & Doğan, N. (2009). Influences of intergenerational support on life satisfaction of the elderly: A Turkish sample. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 37(7), 957-969.
- Roksa, J. (2019). Intergenerational Exchange of Support in Low-Income Families: Understanding Resource Dilution and Increased Contribution. *Journal of Marriage and Family*, 81(3), 601-615.

- Seltzer, J. A., ve Bianchi, S. M. (2013). Demographic change and parent-child relationships in adulthood. *Annual Review of Sociology*, 39, 275-290.
- Siren, A., ve Casier, F. (2019). Socio-Economic and Lifestyle Determinants of Giving Practical Support to Adult Children in the Era of Changing Late Life. *Ageing & Society*, 39(9), 1933-1950.
- Spitze, G., Ward, R., Deane, G., ve Zhuo, Y. (2012). Cross-Sibling Effects in Parent-Adult Child Exchanges of Socioemotional Support. *Research on Aging*, 34(2), 197-221.
- Stokes, J. E., ve Patterson, S. E. (2020). Intergenerational relationships, family caregiving policy, and COVID-19 in the United States. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 416-424.
- Suitor, J. J., ve Pillemer, K. (2006). Choosing Daughters: Exploring Why Mothers Favor Adult Daughters over Sons. *Sociological Perspectives*, 49(2), 139-160.
- Suitor, J. J., Gilligan, M., Peng, S., Con, G., Rurka, M., ve Pillemer, K. (2016). My pride and joy? Predicting favoritism and disfavoritism in mother–adult child relations. *Journal of Marriage and Family*, 78(4), 908-925.
- Suitor, J. J., Gilligan, M., Pillemer, K., Fingerman, K. L., Kim, K., Silverstein, M., ve Bengtson, V. L. (2018). Applying within-family differences approaches to enhance understanding of the complexity of intergenerational relations. *The Journals of Gerontology: Series B*, 73(1), 40-53.
- Taşkın, M., ve Akçay, S. (2019). Torunlarına bakan büyükannelerin deneyimlerine ilişkin nitel bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 583-606.
- Thomas, P. A., Liu, H., ve Umberson, D. (2017). Family Relationships and Well-Being. *Innovation in Aging*, 1(3), igx025.
- Tur-Sinai, A., ve Lewin-Epstein, N. (2020). Transitions in giving and receiving intergenerational financial support in middle and old age. *Social Indicators Research*, 150(3), 765-791.
- TÜİK (2023). Hayat Tabloları, 2020-2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2020-2022>.
- Uğur, S. B. (2018). Torun bakım faaliyetinin bakım sağlayıcı büyükannelerin sağlık durumları üzerindeki etkisi. *Antalya: Mediterranean Journal of Humanities Dergisi*, 8(1), 399-415.
- Wong, E. L. Y., Liao, J. M., Etherton-Beer, C., Baldassar, L., Cheung, G., Dale, C. M., ... ve Yeoh, E. K. (2020). Scoping review: Intergenerational resource transfer and possible enabling factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 7868.
- Yazici, B. (2012). The return to the family: Welfare, state, and politics of the family in Turkey. *Anthropological Quarterly*, 103-140.
- Zaidi, A., Gasior, K., ve Manchin, R. (2012). Population Ageing and Intergenerational Solidarity in EU Countries: International Policy Frameworks and Public Opinions. *Journal of Intergenerational Relationships*, 10(3).